

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/dodatki-historyczne-do/214704,Narodowy-Dzien-Pamieci-Zolnierzy-Wykle-tych-dodatek-historyczny-do-Gazety-Codzien.html>
27.02.2026, 22:32

Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych – dodatek historyczny do Gazety Codziennej „Nowiny”

Dodatek historyczny, przygotowany przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie, ukazał się 28 lutego 2025 roku.

[Podziemie niepodległościowe \(Żołnierze Wyklęci\)](#)

28.02.2025

W dodatku:

- dr Paweł Fornal (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Rzeszowie) – *Dwa procesy brzoźowskich działaczy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”*
- dr Mirosław Surdej (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Rzeszowie) – *„Ostatni Leśni”. Fenomen antykomunistycznego oporu na przykładzie Rzeszowszczyzny*
- dr hab. Bogusław Wójcik (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Rzeszowie) – *Młodzieńcze fascynacje i ich tragiczne konsekwencje – Zenon Pobidyński i jego „Zastęp”*

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Rzeszów

Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Żołnierze Niezłomni, Żołnierze Wyklęci

Dodatek IPN

1 MARCA NARODOWY DZIEŃ PAMIĘCI ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH

DODATEK HISTORYCZNY INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ | ODDZIAŁ W RZESZOWIE

28/02/2025

DWA PROCESY BRZOSZOWSKICH DZIAŁACZY ZRZESZENIA „WOLNOŚĆ I NIEZAWISŁOŚĆ”

DR PAWEŁ FORNAL

Instytut Pamięi Narodowej w Rzeszowie

W 2025 r. przypada 77 i 78. rocznica dwóch procesów pokazowych najważniejszych działaczy Rady WIN Brzozów. Obydwa toczyły się przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Rzeszowie. Pierwszy w dniach 22-24 grudnia 1947 r. Podczas tego procesu komunistyczny sąd skazał trzech działaczy WIN-u, w tym na karę śmierci kierownika rady Jana Freidla „Bogusza”, „Zabielskiego”. Drugi proces nastąpił w dniach 8-15 marca 1948 r. Wówczas to skazano dziesięciu działaczy WIN-u w tym dwóch kolejnych kierowników tamtejszej rady Leona Cag „Wilka”, „Nieznańskiego” na karę śmierci i Władysława Pakiet „Żuchowskiego” na dwanaście lat więzienia. Pozostali działacze WIN-u za działalność na rzecz niepodległego państwa Polskiego otrzymali wyroki od 2 lat więzienia do kary śmierci łącznie. Komunistyczny sąd okazał więc swoją wyjątkową surowość i represyjność wobec emigracyjnych wolnościowców, którzy po aresztowaniu latem i jesienią 1947 r. przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa poddani byli kilkumiesięcznemu bestialskiemu śledztwu.

Powstanie Rady WIN Brzozów

We wrześniu 1945 r. powołano w Warszawie tajną organizację antykomunistyczną Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”. Jej strukturę w powiecie brzozowskim tworzył dotychczasowy zastępca komendanta Obwodu AK Brzozów (w likwidacji) por. Franciszek Woźniak „Brzeszcz”, „Bogot”. Zorganizowana przez niego brzozowska rada powiatowa WIN, początkowo bez gminy Dynów, weszła zgodnie z tradycją akowską w skład Rejonu WIN Krosno krypt. „A”, „IV”, „Północ” wraz z radami krośnieńską, jaśielską, sanocką i gorlicką. Od grudnia 1945 r. poroorganizacja utworzeniu samodzielnego Okręgu WIN Rzeszów rada brzozowska wchodziła już z gminą Dynów do Rejonu WIN Rzeszów krypt. „A”, „II”, „Centrum” wraz z radami rzeszowską, kolbuszowską i łanucką. Strukturą nadzrzedną nad rejonem rzeszowskim był Okręg WIN z siedzibą w Rzeszowie.

Magazyn broni poakowskiej, z prawej kierownik Rady WIN Brzozów Leon Cag „Wilk”, „Nieznański”, a z lewej Stanisław Zwiercan (zbiory IPN)

Kierownicy

W latach 1945-1947 Rada WIN Brzozów ukryta pod kryptonimem „10”, „1” miała czterech kierowników. Pierwszym był wspomniany już Franciszek Woźniak. Następnie od maja 1946 r. kierownictwo rady objął niedawny dowódca placówki AK Dynów (w likwidacji) i nauczyciel por. rez. Leon Cag „Wilk”, „Nieznański”. Po nim od sierpnia 1946 r. radą kierował ppor. rez. mgr inż. Jan Freidl „Bogusz”, „Zabielski”, wówczas pracujący jako kierownik Powiatowego Zarządu Drogo- wego w Brzozowie, a od października 1946 r. do 24 czerwca 1947 r. stanowi- sko to piastował były komendant po- steronku MO w Dynowie i przedwo- jenny podoficer Żandarmerii Wojsko- wej, a w okresie okupacji niemieckiej żołnierz AK, st. sierż. Władysław Pakiet „Żuchowski”.

Struktura rady

W skład ścisłego kierownictwa rady wchodził także kierownicy poszczególnych referatów m.in.: kierownik informacji i bezpieczeństwa sierż. Stefan Miksiewicz „Bielecki”, kierownik propagandy i kolportażu Kazimierz Kosciński „Skoczek”, kierownik orga- nizacyjny Robert Zachariasiewicz „Mirski”, kierownik „Straży” ppor. Jan Ma- tejak „Brzeski”, kierownik „Opiekł Spo- łecznej” („OS”) ks. Ignacy Kociak „Bo- gusławski” i kapelan rady ks. Stefan Misąg „Czapla”. Na terenie rady po- stały także zakospirowane struk-

turygminne WIN, tzw. koka, określane również jako „zbiornice”. Radzie WIN Brzozów podlegało siedem kół WIN utworzonych w gminach: Brzozów, Domaradz, Dydnia, Dynów, Grabow- nica Starzeńska, Haczów i Nozdrzec. Obsada ich była następująca. Kołem WIN Brzozów kierował początkowo Stanisław Tercha „Borek”, od czerwca 1946 r. Tadeusz Baran „Błotniński”, a od września tego roku Franciszek Owoc. Kołem WIN Domaradz kiero- wali Adam Jara „Topór”, a od maja 1946 r. Władysław Stetkiewicz „Bo- gas”. Kołem WIN Dydnia przez cały okres jego istnienia kierował Antoni Kułak „Skala”, a kołem WIN Dynów początkowo Leon Cag „Wilk”, a od maja 1946 r. Leonard Chudzikie- wicz „Urbaniski”. Kołem WIN Grabow- nica Starzeńska przez cały okres jego istnienia kierował Kazimierz Rudnicki „Bronisz”, kołem Haczów Jakub Iaro- nik „Biemacki”, natomiast kołem Noz- drzec Jan Kijowski „Wrona”. Oprócz kół gminnych WIN powołano również tzw. kropki WIN w miejscowościach takich jak: Bachórz, Błizne, Grabownica Starzeńska, Horta, Humniska, Ja- blonka, Turze Pole, Ułanica i Wola Gó- recza. Kierownikami rady, poszczególnych referatów i kół oraz działaczami terenowymi WIN-u byli z reguły ofice- rowi i podoficerowie rezerwy WP i AK, nauczyciele, pracownicy przemy- słu rafinowego, urzędnicy, księża kato- licy i działacze polityczni. Można więc z całą pewnością powiedzieć, że była

Jan Freidl „Bogusz”, „Zabielski” (zbiory IPN)

Władysław Pakiet „Żuchowski” (zbiory IPN)

to miejscowa elita społeczno-poli- tyczna.

Działalność

Brzozowska Rada WIN, podobnie jak i inne tego typu struktury konspi- racyjne, prowadziła działalność infor- mującą miejscowe społeczeństwo o sy- tuacji w okupowanym przez Sowieców kraju; wywiad odczuwając zbierając infor- macje o terrorze UB, MO, KBW i NKWD oraz akcjach UPA wobec ludności pol- skiej; propagandową kolportując ulotki i prasę konspiracyjną WIN m.in. gazetki „Orzeł Biały”, „Ku Wolności”; pomocy materialnej dla rodzin poległych i aresztowanych żołnierzy podziemia niepodległościowego w ramach „OS” oraz samoobrony przed represjami UB, MO, KBW, NKWD, tworząc grupy li- kwidacyjno-dywerysyjne („straże”) do doraźnych działań o charakterze dyscyplinującym i odwetowym.

Zbieranie informacji z różnych źródeł było obowiązkiem każdego działacza WIN-u. Owe informacje, ma- jące niejednolity ciężar gatunkowy, były przekazywane w górę przez kie- rowników „kropki” do „kół” gmin- nych WIN, a stamtąd docierały do kie- rownictwa rady, a po odpowiedniej re- dakcji do rejonu i na koniec do okręgu. Dużym sukcesem brzozowskiego WIN-u było zaangażowanie do współ- pracy oficera śledczego PUBP w Brzo- zowie chor. Stanisława Wojtowicza „Roty”, który podczas swojej współ- pracy przekazał miejscowemu WIN-

owi m.in.: spisy tajnej agentury UB, spisy pracowników PUBP w Brzozowie oraz spisy aresztowanych. Dodatkowo ostrzegali on o planowanych aresztowa- niach działaczy WIN-u i obławach organizowanych przez UB. Dzięki jego pomocy zwalniano także z aresztu za- trzymanych konspiratorów. Oprócz „Roty”, z WIN współpracował również referent ewidencji PUBP w Brzozowie Czesław Sawicki.

Do najważniejszych zadań brzo- zowskiej rady WIN należała jak wyżej wspomniano działalność propagand- ową i uświadamiającą wśród miejsc- owego społeczeństwa. Prasą i ulotki do- cierały do rady z Rejonu WIN w Rze- szowie poprzez konspiracyjną skrzynkę pocztową w Dynowie, zoga- nizowaną u Leona Caga a następnie w zakładzie fryzjerskim działacza WIN Jakuba Tarnawskiego „Berga”. Tam prasę i ulotki przywozili autobusem kurierzy WIN z Rzeszowa. Później Dy- nowa trafiały do Brzozowa i tam kie- rownicy rady rozdzielali je pomiędzy kierowników poszczególnych kół WIN. Na terenie rady kolportowano pomi- dzy działaczami WIN i zaufanymi oso- bami gazetki: „Orzeł Biały”, „Ku Wol- ności”, „Wolność”, „Głos Narodu” oraz ulotki i odezwy. Nasilenie działalności propagandowej nastąpiło w okresie przygotowań do referendum ludo- wego w czerwcu 1946 r. i wyborów do Sejmu w styczniu 1947 r.

ciąg dalszy str. 2

Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych - dodatek historyczny IPN do Gazety Codziennej „Nowiny”

Pliki do pobrania

[Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych - dodatek historyczny IPN do Gazety Codziennej „Nowiny” \(pdf, 924,18 KB\)](#)